

na jednome mjestu te predstavljani na sažet i odmjeren način. Primjerci su detaljno analizirani i potkrijepljeni relevantnom literaturom. Vrhunske fotografije kipova, posuda, mozaika, fresaka i drugih predmeta omogućuju čitatelju da se upusti u čarobnu baštinu nastalu dodirom drevnih Egipćana, Grka i Rimljana.

Filip Budić

Batonski rat

Jason R. Abdale, The Great Illyrian Revolt, Yorkshire – Philadelphia: Pen & Sword, 2019, 265 str.

Jason R. Abdale američki je povjesničar s diplomom *Queen's Collegea* u New Yorku. Uz knjigu koju ćemo predstaviti objavio je i *Four Days in September: The Battle of Teutoburg* (2016), također u izdanju Pen & Sword, nakladničke kuće specijalizirane za naslove vojne tematike.

Autor odmah na početku, u uvodnim stranicama, objašnjava da je u svjetskoj znanosti premalo interesa za povijest antičkih naroda izvan „Velike četvorke“ (Egipca, Mezopotamije, Grčke i Rima). Odnosno, još se nešto i pisalo o Nubijsima, Perzijancima ili Keltima, uvijek u korelaciji s četirima „temeljnim“ civilizacijama, ali ništa „o onima s dna antičke povijesne hijerarhije“. Doprivši knjigu o pokolju u Teutoburškoj šumi, Abdale je odmah prionuo proučavanju povijesti Ilira, koja ga je i ranije zaintrigirala. Uvidio je da je uništenju Varovih legija prethodio krvav i težak rat na području „koje se još uvijek naziva Jugoslavijom“. Stoga je odlučio napisati knjigu o ustanku kojim je konačno pacificiran Ilirik.

Knjiga je dostupna samo u tvrdo ukoričenom izdanju, na 265 stranica. Podijeljena je na sedam poglavlja: *The Illyrians, Rome and the Balkans, Outbreak, The Tide Turns, A Long Hard Slog, The End of the Road* i *The Aftermath*. Slikovni je materijal oskudan: pet fotografija, četiri autorova crteža i tri njegove rukom crtane karte. Na početku knjige nalazi se kronološka tablica o odnosima Ilira i Rimljana, a na kraju bilješke, bibliografija te indeks.

U prvom poglavlju, „The Illyrians“, autor donosi geografski pregled ilirskog prostora (str. 1-62). U nekoliko rečenica opisuje nekoliko izdvojenih plemena (Liburni, Japodi, Histri), a na kraju poglavlja kratko se osvrće na ilirsku svakodnevicu: odjeću, prehrambene navike, naoružanje...

„Rome and the Balkans“ poglavlje je u kojem Abdale koncizno razlaže povijest odnosa između ilirskih plemena i Rimljana, od prvih kontakata do Panonskoga rata 12- 9. pr. Kr. (str. 62-106).

Outbreak, treće poglavlje ove knjige, započinje raspravom o „Pax Romana“ (str. 106-159). Pokušava se dokazati da je taj termin izmišljotina i da ne odgovara stvarnom stanju Carstva na prijelazu era. Nakon toga slijedi opis diplomatske i vojne situacije pri Tiberijevim pripremama za udar na Marbodove Markomane. No, u tom trenutku započinje

ustanak u Iliriku pa u središte narativa dolaze početak i nagađanje epicentra pobune. Prema autoru, to je bila Segestika jer smatra da je grad položajem dovoljno blizu panonskim i dalmatinskim plemenima, stoga ih se odatle lakše može privoljeti na ustanak. Opisuju se neuspjela opsada Sirmija, bitka na Dravi, rimsko obraćanje za pomoć Tračanima, bitka kod Alme te Tiberijev konačan dolazak u Ilirik. Poglavlje kronološki završava dolaskom zime sa 6. na 7. godinu.

Druga godina ustanka (7. posl. Kr) analizirana je u poglavlju "The Tide Turns" (str. 159-178). Germanik, Tiberijev nećak, iz Italije dovodi novounovačene trupe, što je, uz rimsku pobjedu u Volcejskim močvarama, dovelo do pada morala među panonskim pobunjenicima. Opisana je prevrtljivost Batona Breučkog koji izdaje sunarodnjake, njegovo ubojstvo koje je počinio Baton Dezidijatski te slom ustanka u Panoniji. Međutim, Abdale donosi tezu o uspostavi gerilskog pokreta među panonskim plemenima, koji je još neko vrijeme nastavio s diverzijama protiv sada puno brojnije rimske vojske. Istekom zime (7. na 8. g), Tiberije se vraća iz Italije s još legija, čime je najavljen konačan obračun s Batonom i njegovim Dezidijatima. Poglavlje "A Long Hard Slog" (str. 178-195), peto po redu, opisuje neuspješan lov na vođu pobune, za kojeg se čini kao da je uvijek korak ispred Rimljana. Iako se rimska taktika spaljene zemlje nije pokazala učinkovitom za hvatanje Batona, imala je drugačiji učinak. Ustanici su bili gladni. Abdale piše: „Zamislite da ste toliko izgladnjeli da jedete otrovni bršljan.“ Iako dobro narušenog morala, uspjeli su odvući rat u četvrtu godinu.

"The End of the Road" (str. 195-208) poglavlje je koje spušta zastor na pozornicu ilirske borbe protiv rimskog agresora. Nakon opisa Germanikova osvajanja Splonuma, rimskog poraza kod Retinija, detaljnog opisa bitke kod Andetrija i Batonove predaje te, naposljetku, pada posljednjeg ustaničkog uporišta – Ardube, Jason Abdale čitateljstvo upoznaje s posljedicama rata. Donosi informacije o Batonovu doživotnom zatočeništvu u Raveni, o tome tko je dobio kakve počasti od Augusta, ali i o organiziranju te podjeli provincije nakon gušenja ustanka.

Knjiga ostavlja izrazito loš dojam. Autor je diplomirani povjesničar, „stručnjak za plemensku povijest i kulturu“. Objavio je amaterski rad, bez kvalitetne analize i interpretacije izvora te znanstvene metodologije, ističući pritom da se dosad nitko nije bavio navedenim prostorom i plemenima u tom razdoblju. Činjenica je, nažalost, da je knjiga vrlo dostupna te bi je studenti mogli citirati kao znanstveno relevantnu.

Začuduje, primjerice, njegova neinformiranost, karakteristična za Amerikance. Naime, „svjestan“ je ugroze mnogih arheoloških lokaliteta koje spominje, a glavnim krivcem drži Islamsku Državu. Kako navodi, postoje brojni izvještaji o pojačanoj koncentraciji trupa Islamske Države u dominantno muslimanskoj zemlji Bosni i Hercegovini.¹ Islamski fundamentalizam mogao bi, smatra, uništiti antičke tragove na zapadnom Balkanu pa je „važno producirati što je više moguće radova o tom povijesnom razdoblju – dok još možemo“. Ozbiljan povjesničar takve izjave, bez potvrđene argumentacije, ne bi sebi smio dopustiti.

Da bih argumentirao gore izrečene kritike, navest ću samo neke primjere. Koristi se pogrešnom metodologijom, a antičke izvore citira na temelju tuđih interpretacija. Na 63.

¹ Nije provjerio da u Bosni i Hercegovini žive tri naroda, od kojih su dva kršćanska, što isključuje brojčanu premoć muslimana.

stranici iznosi navode iz Pseudo-Skimnove *Periegeze*, citirajući knjigu A. Stipčevića² umjesto odlomaka u izvornome tekstu. Na podosta mjesta potpuno pogrešno citira prijevode izvora – očito je da konzultira isključivo prijevode. Na 87, pa nastavno na 88. stranici piše da je Gabinije u Ilirik doveo augzilijske trupe, dok nam *Bellum Alexandrinum*³ eksplicitno pokazuje da se radilo o novacima – legionarima. Faktografskih je pogrešaka previše. Spomenimo dvije samo uzgred: na 64. stranici tvrdi da je Rim osnovan 793. pr. Kr, umjesto 753, a na 87. stranici da su Cezar i Marko Antonije za rata protiv Pompeja osobno dovukli enormne snage u Ilirik.⁴ Koristi se zastarjelom ili novijom, nekvalitetnom literaturom o Iliriku u antičko doba. Dostupna mu je jer je na engleskom jeziku. Nije se konzultirao ni s kim s ovdašnjih sveučilišta pa i ne zna za djelo *Appian and Illyricum* Marjete Šašel Kos, koje će u idućih nekoliko desetljeća teško itko nadmašiti.

Ovu knjigu ne preporučujem kao sredstvo iz kojeg se puno toga može naučiti, već je prikazujem kao ogledni primjer kako se ne smije baviti historiografijom.

Vjeran Brezak

Spomenici orijentalnih religija na hrvatskome povijesnom prostoru

Petar Selem, Inga Vilogorac Brčić, *ROMIC II, Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia II, Znakovi i riječi. Signa et litterae, vol. VI, Zagreb: FF press, 2018, 204. str.*

Orijentalni su kultovi potvrđeni brojnim predmetnim izvorima u rimskome svijetu, a sudeći prema pronađenim artefaktima, čini se kako njihova popularnost nije zaobišla ni povijesni prostor Hrvatske. Upravo su zato dr. sc. Petar Selem i dr. sc. Inga Vilogorac Brčić u sklopu istraživačkog projekta „Mythos – cultus – imagines deorum“ prikupili i potom obradili spomenike i natpise orijentalnih religija pronađenih na području Hrvatske. Rezultate su istraživanja objavili u trima publikacijama unutar zbornika *Znakovi i riječi. Signa et litterae* u izdanju naklade FF press Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U prvome se korpusu naslovljenom *Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani (ROMIS)* autori bave isključivo salonitanskim spomenicima, a u drugome, *Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I (ROMIC I)*, obrađuju spomenike antičke Histrije, Liburnije i dijela japodskih zemalja. Treći i posljednji korpus objavljen je 2018. godine pod nazivom *Religionum Orientalium monumenta et inscrip-*

² V. bilj. 3 u: Aleksandar Stipčević, *The Illyrians: History and Culture*, transl. by Stojana Čulić Burton, Park Ridge: Noyes press, 1977

³ *Bell. Alex.* 42.

⁴ Cezar vojsku dovlači u Dirahij, u provinciji Makedoniji. Marko Antonije pukim slučajem završava u Apoloniji, u južnom Iliriku, ali samo kako bi krenuo prema Cezaru u Dirahij.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2019.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršni urednik / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*